

УДК 338.439

DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2024-10-16>

Молодан М.М.

аспірантка,

Одеський національний технологічний університет

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ ПРОДОВОЛЬЧОГО САМОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНУ

У статті розглядаються стратегічні пріоритети розвитку агропродовольчого сектору з метою забезпечення стійкості продовольчого самозабезпечення регіону. Проаналізовано основні виклики, що впливають на продовольчу безпеку, такі як кліматичні зміни, нестабільність ринків та доступ до ресурсів. Пропонуються підходи до підвищення ефективності використання земельних і водних ресурсів, впровадження інновацій у сільське господарство, розвиток логістичної інфраструктури та підтримку малого й середнього бізнесу в аграрному секторі. Акцент зроблено на важливості регіональної координації, державної підтримки та формування стійких продовольчих ланцюгів. Стаття спрямована на формування рекомендацій для підвищення рівня самозабезпечення продуктами харчування у контексті сталого розвитку регіонів. У дослідженні аналізуються глобалізаційні процеси останніх десятиліть, їх вплив на продовольчу безпеку та стійкість національних продовольчих ринків, а також їх вплив на соціально-економічний розвиток. ефективність і забезпечити стабільність національного продовольчого ринку.

Ключові слова: агропродовольчий сектор, продовольча безпека, самозабезпечення, сталий розвиток, регіональна координація, інновації, ресурси, логістична інфраструктура, кліматичні зміни, малий і середній бізнес.

Molodan Maryna

Odesa National University of Technology

STRATEGIC PRIORITIES FOR THE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURE SECTOR TO INCREASE THE SUSTAINABILITY OF THE REGION'S FOOD SECURITY

The article discusses the strategic priorities for the development of the agri-food sector aimed at ensuring the sustainability of the region's food self-sufficiency. It analyzes the main challenges affecting food security, such as climate change, market instability, and access to resources. The authors propose approaches to improve the efficiency of land and water resources, implement agricultural innovations, develop logistical infrastructure, and support small and medium-sized enterprises in the agricultural sector. Emphasis is placed on the importance of regional coordination, state support, and the formation of sustainable food chains. The article aims to formulate recommendations for increasing the level of food self-sufficiency in the context of sustainable regional development. The study analyzes the globalization processes of recent decades, their impact on food security and the resilience of national food markets, as well as their impact on socio-economic development. Data from the International Commission indicate a shift from traditional agricultural methods to corporate management systems, leading to numerous negative consequences for public health and the preservation of cultural traditions. The importance of developing and implementing state policy aimed at ensuring stability and independence in the food sector is considered. The need for further research to adapt to global challenges and develop new approaches to ensuring food security is emphasized. The article highlights the importance of a comprehensive approach, strategic planning, and the participation of stakeholders in achieving food security, with a particular focus on the quality and safety of food. The necessity of reforms in state regulation, aimed at more effective pricing and market regulation to ensure stable development, is underscored. The importance of balancing direct and indirect state regulation to optimize economic efficiency and ensure the stability of the national food market is emphasized.

Keywords: agri-food sector, food security, self-sufficiency, sustainable development, regional coordination, innovations, resources, logistical infrastructure, climate change, small and medium-sized business.

Постановка проблеми. Останні десятиліття характеризуються активним розвитком процесів глобалізації та глобальних трансформацій, що перетворили цей новий світовий феномен на визначальний чинник впливу на соціально-економічний розвиток. Незважаючи на потенційні переваги глобалізації, її окремі аспекти, зокрема забезпечення продовольчої безпеки, викликають серйозне занепокоєння. До таких аспектів належать стабільність і незалежність національного продовольчого ринку.

Згідно з даними Міжнародної комісії щодо майбутнього продовольчого забезпечення та сільського господарства, традиційні методи аграрної діяльності все частіше замінюються системами, що характери-

зуються корпоративним управлінням, впровадженням передових технологій, монокультурним виробництвом та орієнтацією на експорт. Ці зміни спричиняють серйозні негативні наслідки, включно із зниженням якості та поживності харчових продуктів, що негативно позначається на здоров'ї населення; ерозією традиційних способів життя; занепадом місцевих і корінних культур; втратою земель для мільйонів фермерів, які раніше використовували ці землі для підтримки добробуту своїх спільнот та родин.

Розгортання світової продовольчої кризи та посилення глобалізаційних процесів актуалізують питання розробки та реалізації ефективних заходів державної політики. Основна мета таких заходів – формування

продовольчої безпеки країни, що включає: забезпечення стабільності національного продовольчого ринку, збереження незалежності у продовольчій сфері, підтримку місцевих фермерів та традиційних форм господарювання.

Таким чином, сучасні виклики вимагають збалансованого підходу, який враховує як глобальні тенденції, так і національні інтереси у сфері продовольства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Продовольча безпека визначається як фундаментальний аспект економічної безпеки та відіграє значущу роль у стратегії національної безпеки країни, а також служить критичним об'єктом внутрішньої та міжнародної політики. Багато провідних українських науковців сконцентрували свої дослідження на цій темі, виявляючи її складність та множинність аспектів, які впливають на здатність держави забезпечити стабільний і безпечний доступ до харчових ресурсів. Л. Кучечук [1], І. Андрієвський [2], О. Шевченко [3], Н. Попадинець [4–5], Г. Прунцева [6–7], І. Іртишева [8], І. Кошкалда [9], В. Якубів [10] та ін. Незважаючи на значні дослідження проблеми, її багатогранність і динамічність у сучасному світі визначають необхідність подальших досліджень. Це забезпечить ефективну адаптацію до змін і розвиток нових підходів у забезпеченні продовольчої безпеки.

Формування цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у визначенні основних напрямів формування державної політики, спрямованої на забезпечення продовольчої безпеки в умовах сучасного розвитку соціально-економічної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. На початку дослідження слід уточнити зміст категорії «продовольча безпека». За визначенням Л. Кучерчук, продовольча безпека країни – це забезпечення доступності та достатності продуктів харчування для всіх верств населення, переважно за рахунок вітчизняного агропромислового виробництва [1]. З огляду на аналіз продовольчої проблематики, споживачі – громадяни країни – становлять ядро цієї сфери, оскільки їхні потреби та добробут є основними орієнтирами політик формування продовольчої безпеки. Рішення проблем, пов'язаних з продовольством, в значній мірі залежить від прогресивного розвитку внутрішнього агропромислового комплексу, що динамічно адаптується до викликів сучасного ринкового середовища та потреб населення.

Окрім кількісного забезпечення продовольством, важливим аспектом є його якість і безпечність. Низька якість харчових продуктів у поєднанні з незбалансованим харчуванням призвела до зростання захворювань органів травлення в Україні на 30 %. За рівнем смертності від цих хворіб Україна перевищує середні показники країн ЄС у 3,5 рази [11].

На сучасному етапі розвитку людства проблема продовольчої безпеки набула глобального характеру. За останні 30–40 років темпи зростання чисельності населення у багатьох країнах перевищують темпи зростання сільськогосподарського виробництва. Це спричинило серйозний дефіцит продуктів харчування, особливо в країнах, що розвиваються.

За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, наразі у світі близько півмільярда людей постійно страждають від голоду, а ще при-

близно мільярд – від недоїдання [8]. Основний тягар цієї кризи припадає на країни, що розвиваються, де проживає більшість недоїдаючого населення планети.

Для забезпечення продовольчої безпеки України необхідно [5]:

1. Розвивати вітчизняний АПК як основу забезпечення стабільного продовольчого ринку.

2. Зосередитися на якості та безпечності продуктів харчування, враховуючи їхній вплив на здоров'я населення.

3. Інтегрувати глобальні виклики у стратегію державної політики, спрямованої на подолання продовольчої кризи.

Ефективна реалізація цих напрямів потребує комплексного підходу, стратегічного планування та активної участі всіх зацікавлених сторін. Проблема недостатнього забезпечення населення якісними харчами є актуальною, зокрема щодо достатності тваринного білка, який є невід'ємною частиною здорового раціону. Основні джерела тваринного білка включають молоко, м'ясо, рибу, і яйця, тоді як рослинний білок надходить переважно з зернових і бобових культур. В ідеальних умовах рекомендоване споживання білка становить близько 1 г на кілограм маси тіла на день, однак значна частина світового населення споживає менше 15 г тваринного білка на добу, що свідчить про їх недоотримання необхідних живильних речовин [11].

За даними Організації Об'єднаних Націй з продовольства та сільського господарства, світове виробництво харчових продуктів є достатнім для задоволення потреб усього населення планети [8]. Проблеми з продовольчою безпекою не так багато в нерівномірному розподілі продуктів, як у комплексі демографічних, екологічних та енергетичних викликів, а також у впливі негативних кліматичних умов і значних витрат на оборону.

Таким чином, незадовільний статус продовольчої ситуації виявляє наявність численних протиріч, розв'язання яких є нагальною потребою. Процес трансформації в агропромисловому секторі критично важливий для підтримки державною владою стабільного рівня продовольчої безпеки.

Продовольча безпека, визнане міжнародне поняття, характеризує стан продовольчого ринку окремих країн або регіонів та глобальний ринок загалом. Визначення, запропоноване Продовольчою та сільськогосподарською організацією, розглядає продовольчу безпеку як забезпечення всім населенням планети гарантованого доступу до харчів у будь-який час і у достатніх обсягах для активного та здорового життя [4].

Аналітика вказує, що продовольча безпека є глобальною проблематикою, якою переймається кожна держава. Це стосується аспектів виробництва харчових товарів, їх розподілу, імпорту-експорту та споживання продукції. Рівень занепокоєння продовольчою безпекою та задачі її покращення відрізняються в кожній країні в залежності від наявних викликів та досягнутого рівня їх вирішення.

Кризовий стан продовольчого ринку в Україні тісно пов'язаний з макроекономічними труднощами, які включають розрив міжгалузевих зв'язків, зниження купівельної спроможності, складнощі з реалізацією продукції, а також проблеми з кредитуванням, страхуванням та оподаткуванням. Аналіз наукових джерел

та статистичних даних підкреслює, що для зупинення спаду в аграрному секторі та переходу до стабільного розвитку, необхідно переорієнтувати державне регулювання продовольчого ринку з організаційних перетворень на макроекономічне регулювання, яке включає ціноутворення та регулювання виробничих пропорцій. Існуючі механізми державного втручання у ціноутворення вимагають серйозного вдосконалення, а довготривале застосування обмежувальних кредитно-фінансових політик та спроб зменшення бюджетного дефіциту без реальних економічних реформ виявилися неефективними. Необхідні додаткові заходи, спрямовані на підвищення ефективності економіки, стимулювання конкуренції, скорочення виробничих витрат, зростання продуктивності та ресурсної віддачі, а також на збільшення реальних доходів населення та розширення внутрішнього ринку.

Потрібно також звернути увагу на форми та напрями державного регулювання ціноутворювальних чинників. Так, державне регулювання чинників ціноутворення здійснюється у двох основних формах [6–7]:

1. Пряме (адміністративне) регулювання. Ця форма передбачає безпосереднє втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання через механізми встановлення цін, тарифів або інших адміністративних заходів.

2. Непряме (опосередковане) регулювання. Даний підхід базується на впливі держави на попит і пропозицію за допомогою економічних інструментів.

Кожна з цих форм має свої специфічні методи реалізації, які адаптуються залежно від економічних потреб і цілей. На нашу думку, подальше реформування механізму державного регулювання ціноутворення має бути орієнтоване переважно на використання непрямих методів, які забезпечують більш гнучке й ефективне управління економічними процесами.

Існують також методи опосередкованого регулювання. Розглянемо детальніше основні блоки методів непрямого регулювання ціноутворювальних чинників:

1. Усунення економічних диспропорцій. Цей блок спрямований на подолання диспаратів між підприємствами, галузями економіки та соціальними групами, які виникають за відсутності державного втручання. Реалізується за допомогою:

– Бюджетного регулювання, що спрямоване на вирівнювання економічного розвитку через фінансування певних секторів економіки та надання субсидій.

– Обмеження монопольної поведінки економічних суб'єктів з метою запобігання зловживанням ринковою владою.

2. Державні замовлення та пільги:

– Надання державних замовлень для стимулювання виробництва стратегічно важливих товарів.

– Використання пільг (податкових, кредитних, митних) для підтримки окремих підприємств чи галузей.

– Запровадження дотацій для усунення нерівності між економічними суб'єктами.

3. Податкове регулювання:

– Податкові інструменти спрямовані на зменшення дисбалансу у розвитку економіки шляхом:

– Застосування диференційованих ставок податків для різних секторів економіки.

– Підтримки інноваційної діяльності та розвитку конкурентоспроможності.

Опосередковані методи регулювання ціноутворення дозволяють ефективно вирішувати проблеми економічного розвитку, сприяючи рівновазі між попитом і пропозицією. Вони забезпечують:

– Подолання монополізму та диспаратів у ринкових умовах.

– Стимулювання національного виробництва.

– Забезпечення рівних умов для вітчизняних і зарубіжних виробників.

Отже, переорієнтація механізму ціноутворення має бути спрямована на удосконалення опосередкованих регуляторних інструментів, які підтримуватимуть довгостроковий розвиток національної економіки. Індикативні методи державного втручання в ціноутворення мають включати макроекономічне регулювання споживчого попиту та пропозиції товарів, яке здійснюється через: інструменти, що стимулюють зростання доходів населення та збільшення платоспроможного попиту; методи кредитно-фінансової політики, що можуть мати як обмежувальний, так і стимулюючий вплив у різних економічних умовах; заходи, що підтримують інвестиційний клімат; ініціативи на підтримку розширення ринків збуту для вітчизняних виробників; а також фіскальні регулятори, що сприяють збільшенню попиту на національну продукцію. Використання податкового інструментарію дозволяє стимулювати капіталонакопичення, зниження виробничих витрат і загалом підсилити економічну активність на рівні країни.

Таким чином, адекватне функціонування ринку продовольства залежить від розумного державного регулювання. У контексті забезпечення продовольчої безпеки, держава володіє значними ресурсами та можливостями для впливу на агропромисловий комплекс, роблячи його високим пріоритетом. Ефективне регулювання цінних факторів у сільському господарстві є однією з основних умов стабільного розвитку агропродовольчого сектора. Ключовим аспектом у підтримці продовольчого ринку, особливо в умовах економічної нестабільності і обмежених бюджетних ресурсів, є визначення внутрішніх пріоритетів галузі з акцентом на концентрацію фінансових і матеріальних засобів. Зокрема, стратегічно важливими є розвиток зернового, олійного та цукрово-буякового секторів.

Аналіз проблем, що впливають на продовольчу безпеку, вказує на те, що одним з ключових чинників є зернова проблематика, яка впливає на забезпечення населення основними харчовими продуктами. При цьому, збільшення виробництва фуражних зернових може стати надійною основою для розвитку тваринництва, що в свою чергу дозволить збільшити виробництво м'яса і молока, сприяючи таким чином продовольчій незалежності та безпеці [2].

Для стабілізації та забезпечення сталого розвитку стратегічно важливих агропромислових секторів, зокрема зернового, олійного і цукрово-буякового, необхідно вжити ряд законодавчих та економічних заходів. Першочергово потрібно законодавчо закріпити ці сектори як державні пріоритети, зміцнити роль держави у регулюванні їхнього виробництва та реалізації. Слід відновити оптові ринки, чітко визначити потенціал внутрішнього ринку і застосувати фінансові інтервенції для підтримки виробників. Важливими заходами є оптимізація експортно-імпортного регулювання, пряме фінансування аграрних виробників через

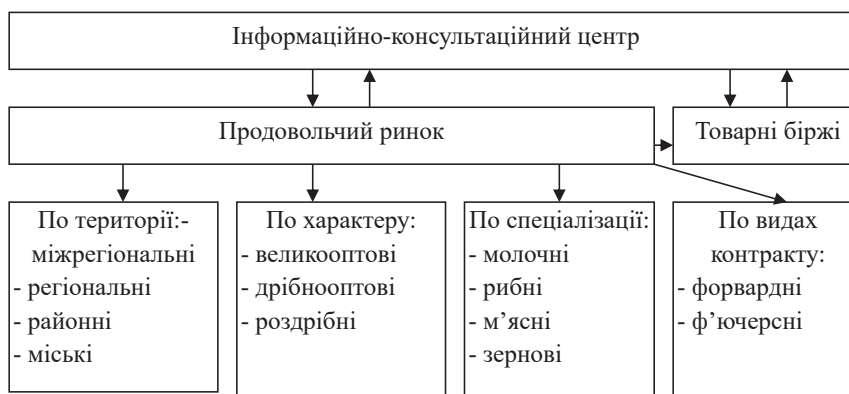

Рис. 1. Теоретична модель взаємодії інформаційної системи й продовольчого ринку

Джерело: сформовано на основі [9–10]

цільові програми, а також забезпечення ефективного використання природних ресурсів і контроль за якістю та безпекою агропродукції.

Зразкова схема взаємодій інформаційно-консультаційного центру й ринків продовольства представлена на рис. 1.

Основні завдання стратегічних напрямків – зростання доходів аграрного бізнесу і сільського населення, засноване на сталому розвитку пріоритетних галузей і ефективному використанні ресурсного потенціалу [3]:

1. Забезпечення прискореного розвитку пріоритетних галузей, засноване на інноваційному позиціонуванні агропромислового комплексу і розширенні ринків збуту.

2. Сталий розвиток галузі сільського господарства шляхом збереження і відтворення використовуваного ресурсного потенціалу.

3. Підвищення фінансової стійкості сільськогосподарських організацій, включаючи заходи щодо розширення доступу до кредитних ресурсів і збільшення питомої ваги застрахованих площ, поголів'я великої рогатої худоби.

4. Розвиток малих форм господарювання в агропромисловому комплексі як фактора підвищення рівня доходів сільського населення.

5. Удосконалення системи інформаційно-консультаційного супроводу галузі і підтримки кадрового потенціалу в агропродовольчій сфері.

З метою ефективного просування вітчизняного продовольства на внутрішньому й зовнішньому ринках необхідне впровадження системи електронних торгів на біржах, що відповідає міжнародному рівню, використання якої дозволить: збільшити обсяг і розширити асортименти продовольства, реалізованого за допомогою Інтернету; спростити процедури, скоротити строки й зменшити витрати при проведенні підготовчих етапів торгів; підвищити ефективність роботи

учасників ринку за рахунок формалізації й автоматизації операцій; створити прозоре й відкрите конкурентне середовище, що дозволить орієнтуватися в пропонуваніх цінах, оперативно реагувати на кон'юнктуру.

Витрати по моніторингу ринку продовольства можуть покривати рентні платежі.

Основні очікувані результати [11]:

– Індекс виробництва продукції сільського господарства в господарствах всіх категорій (у постійних цінах) – 103,1%.

– Індекс інвестицій в основний капітал сільського господарства за рахунок всіх джерел – 107,1%.

У рамках заходів як пріоритетних ринків (галузей спеціалізації) обираються ринки, спрямовані на заміщення імпорту продуктів харчування розширенням власного виробництва: молока і молокопродуктів, м'яса птиці, яєць, картоплі, овочів, ріпаку, насіння сільськогосподарських культур. Передбачена підтримка племінної справи, насінництва і м'ясного тваринництва як напрямків, галузей, що забезпечують розвиток, спеціалізації. Виробництво рослинницької продукції має кормову спрямованість. Розвиток інших ринків і виробництв буде ґрунтуватися на територіальному значенні і у якості альтернативних джерел доходів сільського населення.

Висновки. Отже, становлення продовольчої безпеки визначається як головний напрямок державної стратегії. Процес розвитку продовольчої безпеки повинен ґрунтуватися на послідовному, етапному зосередженні ресурсів та вирішенні нагальних проблем, спрямованих на збільшення виробництва ключових видів аграрної продукції. Цілеспрямоване та обдумане регулювання держави, яке підкреслено в аналізі, має забезпечити високоякісне задоволення потреб населення в продуктах харчування, тим самим гарантуючи продовольчу, економічну, та національну безпеку країни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кучечук Л.В. Світова продовольча безпека: тенденції та виклики. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2022. № 16. С. 34–40. DOI: <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2022-16-04>
2. Андрієвський В. Продовольча безпека в умовах глобалізації товарно-го ринку. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2013. № 2. С. 13–25.
3. Шевченко О.О. Критерії та показники оцінки регіональної продовольчої безпеки. *Актуальні проблеми державного управління*. 2009. № 1(35). С. 188–195.

4. Popadynets N., Irtysheva I., Yakhno T., Diugowanets O., Yakubiv V., Kramarenko I., Sala D., Stehnei M., Zapukhlyak V., Nahirna N. Evaluating the capacity of the domestic food market in Ukraine in the pre-war period. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2024. № 46(1). P. 93–103. DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2024.10>
5. Popadynets N., Lutskiv O., Zhuravel Yu., Biloshkurska N., Biloshkurskyi M. Exclusivity sings in regulating the development of regional food markets. *Perspectives – Journal on Economic Issues*. 2020. № 2. P. 79–92. URL: <http://perspectives-ism.eu/contents/2-2020/2-2020-079-popadynets/>
6. Pruntseva G., Danylyshyn B., Popadynets N., Kopylyuk O., Kotsan I. Substaminale development in agricultural investments and the food security system. *E3S Web of Conferences*. 2024. Volume 567, 01020. Physical & Chemical Geotechnologies. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202456701020>
7. Pruntseva G., Davymuka S., Yakubiv V., Vasylytsiv T., Anhelko I., Irtysheva I., Maksymiv Y., Hryhoruk I., Bilyk R., Popadynets N. The analysis of factors affecting the household savings as a part of food security management. *International Journal of Data and Network Science*, 2021. № 5(4). P. 769–774. DOI: <https://doi.org/10.5267/j.ijdns.2021.7.004>
8. Irtysheva I., Stehnei M., Popadynets N., Danylo S., Rogatina L., Bogatyrev K., Boiko Y., Hryshyna N., Ishchenko O., Voit O. Business Process Management in the Food Industry Under the Conditions of Economic Transformations. *Management Science Letters*. 2020. № 10(14). P. 3243–3252. DOI: <https://doi.org/10.5267/j.msl.2020.6.014>
9. Koshkalda I., Bezuhla L., Nihmatova O., Ilchenko T. Brand as a marketing tool for growth in organic sales: Evidence from Ukraine. *International Journal of Technology Management & Sustainable Development*. 2020. № 19(3). P. 297–316.
10. Yakubiv V., Zhuk O., Prodanova I. Model of region's balanced agricultural development using the biomass energy potential. *Economic Annals-XXI*, 2014. № 3(1). P. 86–89.
11. Україна та глобальна продовольча безпека в умовах війни. URL: <https://bit.ly/42jDUgA> (дата звернення: 10.05.2024)

REFERENCES

1. Kuchechuk L.V. (2022). Svitova prodovol'cha bezpeka: tendentsiyi ta vyklyky [World food security: trends and challenges]. *Bulletin of Khmelnytskyi National University named after V. N. Karazin. Series "International Relations. Economics. Regional Studies. Tourism"*, no. 16, pp. 34–40. (in Ukrainian)
2. Andriyevs'kyi V. (2013). Prodovol'cha bezpeka v umovakh hlobalizatsiyi tovarno ho rynku [Food security in the context of globalization of the commodity market]. *Bulletin of the Kyiv National Trade and Economic University*, no. 2, pp. 13–25. (in Ukrainian)
3. Shevchenko O.O. (2009). Kryteriyi ta pokaznyky otsinky rehional'noyi prodovol'choyi bezpeky [Criteria and indicators for assessing regional food security]. *Current problems of public administration*, no. 1(35), pp. 188–195. (in Ukrainian)
4. Popadynets N., Irtysheva I., Yakhno T., Diugowanets O., Yakubiv V., Kramarenko I., Sala D., Stehnei M., Zapukhlyak V., Nahirna N. (2024). Evaluating the capacity of the domestic food market in Ukraine in the pre-war period. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, no. 46(1), pp. 93–103. DOI: <https://doi.org/10.15544/mts.2024.10>
5. Popadynets N., Lutskiv O., Zhuravel Yu., Biloshkurska N., Biloshkurskyi M. (2020). Exclusivity sings in regulating the development of regional food markets. *Perspectives – Journal on Economic Issues*, no. 2, pp. 79–92. Available at: <http://perspectives-ism.eu/contents/2-2020/2-2020-079-popadynets/>
6. Pruntseva G., Danylyshyn B., Popadynets N., Kopylyuk O., Kotsan I. (2024). Substaminale development in agricultural investments and the food security system. *E3S Web of Conferences*, Vol. 567, 01020. Physical & Chemical Geotechnologies. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202456701020>
7. Pruntseva G., Davymuka S., Yakubiv V., Vasylytsiv T., Anhelko I., Irtysheva I., Maksymiv Y., Hryhoruk I., Bilyk R., Popadynets N. (2021). The analysis of factors affecting the household savings as a part of food security management. *International Journal of Data and Network Science*, no. 5(4), pp. 769–774. DOI: <https://doi.org/10.5267/j.ijdns.2021.7.004>
8. Irtysheva I., Stehnei M., Popadynets N., Danylo S., Rogatina L., Bogatyrev K., Boiko Y., Hryshyna N., Ishchenko O., Voit O. (2020) Business Process Management in the Food Industry Under the Conditions of Economic Transformations. *Management Science Letters*, no. 10(14), pp. 3243–3252. DOI: <https://doi.org/10.5267/j.msl.2020.6.014>
9. Koshkalda I., Bezuhla L., Nihmatova O., Ilchenko T. (2020). Brand as a marketing tool for growth in organic sales: Evidence from Ukraine. *International Journal of Technology Management & Sustainable Development*, no. 19(3), pp. 297–316.
10. Yakubiv V., Zhuk O., Prodanova I. (2014). Model of region's balanced agricultural development using the biomass energy potential. *Economic Annals-XXI*, no. 3(1), pp. 86–89.
11. Ukraina ta hlobalna prodovol'cha bezpeka v umovakh viiny. [Ukraine and global food security in conditions of war]. Available at: <https://bit.ly/42jDUgA>